

ГРЕСЬ ЮЛІА ОЛЕГІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики,
кандидат юридичних наук

МІСЦЕ ПОДІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОСОБУ ЗЛОЧИНЦЯ

Результативність процесу розслідування багато в чому залежить від роботи слідчо-оперативної групи саме на початковому етапі. Чим менший проміжок часу розділяє момент вчинення злочину та момент виявлення факту злочинної події, тим більше доказової інформації зберігається на місці вчинення злочину. І тоді лише від ретельності проведеного огляду, уважності слідчого до всіх деталей на місці події, залучення до участі у проведенні даної слідчої (розшукової) дії належних носіїв спеціальних знань залежить той багаж інформації, з якою слідчий почне планувати та здійснювати розслідування.

Місце події можна розглядати як джерело інформації про сам злочин, його сутність, так і про окремі елементи події. Важливу роль тут відіграє саме інформація, що стосується особи злочинця, встановлення якого та притягнення до кримінальної відповідальності є основним стратегічним завданням розслідування.

Слідова картина, що утворюється на місці події, являє собою складний комплекс різнопланових слідів, що відображають механізм вчинення злочину, поведінку потерпілого та злочинця до і після вчинення злочину, наявність чи відсутність на місці вчинення злочину осіб, які могли стати свідками протиправного діяння, емоційний стан та мотиви злочинця, його особисте ставлення до потерпілого тощо. У криміналістичній літературі поняття сліду має два розуміння. У доктрині криміналістики сліди в широкому значенні – це будь-які матеріальні зміни обстановки, що виникли в процесі підготовки, вчинення та приховування злочину. Традиційно сліди поділяються на ідеальні та матеріальні [1, с. 138]. Тобто у вузькому розумінні сліди як матеріально-фіксовані відображення прийнято ділити на сліди-відображення, сліди-предмети і сліди-речовини.

Тож робота слідчого у ході огляду полягає у виявленні, оцінці та аналізі усіх типів слідів окремо одне від одного та у комплексі.

На місці події можуть бути виявлені сліди-відображення: відбитки пальців, сліди босих ніг, сліди взуття, сліди зубів тощо. Окрім традиційних трасологічних слідів на місці події можуть бути виявлені сліди, що відображають поведінку злочинця: шлях його пересування на місці події; шлях проникнення на місце події та покинення його; речі та предмети обстановки, які злочинець брав у руки, оглядав, користувався або пересував; емоційний стан, у якому перебував злочинець, може відбиватися у обстановці місця події, стані пошкодженого майна, напихах на стінах чи тілі потерпілої особи, способі вчинення злочину, спосо-

бі заподіяння тілесних пошкоджень потерпілій особі; відеозаписи, на яких було зафіксовано сам факт злочину, транспортний засіб, на якому особа пересувалася, або зовнішність самого злочинця тощо.

Аналіз традиційних трасологічних слідів-відображень дозволить зробити слідчому припущення про загальні антропологічні характеристики особи. Аналіз інших слідів-відображень дає можливість слідчому зробити припущення про психолого-психіатричну характеристику особистості, її емоційний стан під час вчинення злочину та мотиви, зовнішність особи та транспортний засіб.

До такого різновиду матеріальних слідів, як сліди-предмети, можна віднести речі та документи, які належали злочинцеві: предмети одягу та їх частини, документи, записники, прикраси, ключі тощо. Також як різновид слідів-предметів можна розглядати знаряддя та засоби, що використовувалися для вчинення злочину: холодна, вогнепальна зброя, її конструктивні елементи, зашморги, шприци, ампули від яду, упаковки від наркотичних засобів тощо. Також особливу увагу слідчий повинен приділити пошуку та виявленню передсмертних записок на місці події у ході здійснення розслідування за фактом самогубства особи.

Аналіз слідів-предметів на місці події може дозволити слідчому отримати різноманітну інформацію. Документи, що посвідчують особу злочинця, можуть дати слідству інформацію про потенційного злочинця або свідка злочинної події, їх зовнішність та біографічні данні. Виявлені знаряддя та засоби вчинення злочину можуть вказати слідчому на необхідність пошуку негативних обставин, які спрямовані на ускладнення та заплутування слідства. Також знаряддя злочину та сліди їх застосування можуть вказати на певні професійні навички злочинця. Виявлені на місці події записники злочинця чи потерпілого можуть вказати на певні життєві обставини, що передували чи спровокували злочин, дати інформацію про напрями пошуку злочинця, місця його переховування, професійні плани чи конфлікти злочинця чи потерпілого.

Сліди-речовини, які можна виявити на місці події, можуть бути поділені на декілька груп: речовини біологічного походження – кров, слина, сперма, блювотиння тощо; хімічні речовини – паливо, отруйні речовини, наркотичні засоби тощо.

Аналіз і оцінка слідів даної групи може дозволити слідчому зробити припущення про знаряддя, які злочинець застосовував під час вчинення злочину, які пошкодження залишилися на ньому, характер та тяжкість таких пошкоджень тощо.

Крім того важливе значення належить ідеальним слідам. Необхідно вказати, що дослідження ідеальних слідів, тобто спогадів, що збереглися у пам'яті потерпілого та свідків, про злочин та злочинця, його поведінку до, під час та після вчинення кримінального правопорушення, повинні досліджувати в рамках кримінального провадження не лише у ході таких слідчих (розшукових) дій, як допит, пред'явлення для впізнання та слідчий експеримент, але й під час проведення огляду місця події. Така інформація матиме орієнтуючий характер, але буде надзви-

чайно важливою для слідства. Слідчий може враховувати свідчення потерпілого чи свідка при огляді місця події, орієнтуючись на спогади про зовнішність та поведінку злочинця, його мову, тембр голосу, жестикуляцію, міміку тощо.

Підсумовуючи сказане зазначимо, що місце події є надзвичайно важливим джерелом інформації про злочин, злочинця та його поведінку. Умілий пошук, вивчення та аналіз слідів дозволить слідчому побудувати криміналістичний пошуковий портрет злочинця, визначитися із основними версіями та напрямками розслідування.

Список використаної літератури:

1. Криміналістика: підручник / за ред. В.В. Тіщенко. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 556 с.

Ключові слова: злочин, місце події, слід, матеріальні сліди, ідеальні сліди, слідова картина, особа злочинця.

Ключевые слова: преступление, место события, след, материальные следы, идеальные следы, следовая картина, личность преступника.

Key words: crime, place of occurrence, trace, material traces, perfect traces, trace pattern, person of the offender.

КОЛОДІНА АННА СЕРГІЇВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри криміналістики,
кандидат юридичних наук

ЕВРИСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ПОБУДОВИ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Розслідування злочинів за своєю сутністю є пізнавальним процесом, адже складність завдань, які постають перед слідчим, потребують застосування різноманітних шляхів та засобів виконання розумових операцій. У вирішенні цих питань особливу роль відіграють: програмування, алгоритмізація, застосування криміналістичної методики та творчий елемент до побудови нової криміналістичної методики, якщо вона відсутня.

Останнім часом спостерігається бажання вчених змінити напрямок наукового пошуку – від «книжкових методик» до побудови алгоритмів і програм дій слідчого відповідно до типових ситуацій [1, с. 191]. Ще Р.С. Белкін піддавав критиці «книжкові методики» і наголошував, що рядовий слідчий, який не має достатньо професійного досвіду, за умов дефіциту часу та в екстремальній ситуації не в змозі відтворити у пам'яті десятки сторінок цієї методики, як оперативного посібника до необхідних дій [2, с. 127].